

פורים - התגברות על סדר של מקרה

מקרא מגילה, לאות עולם לא יכרת אלו ימי הפורים, ע"כ.

בגמ. שם מלינו הרבה פתיחות למגילה, וכל אמורא מביא פסוק אחר שישתמש בפתיחה להמגילה, וענין הפתיחה הוא כמו מפתח להמגילה, שעי" הפתיחה יצין הלימוד של המגילה ותוקפו של הנס, וכל אמורא מדגיש נקודה אחרת בהמגילה, ונחבון בפתיחת ר"ש בר נחמני איך הוא משמש כמפתח להבין כל הענין של גלות והגאולה ממנה.

במס. מגילה (י) ר"ש בר נחמני פתח לה פתחא להאי פרשחא מהבא, תחת הנעלוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדם, (ישעי' נה), תחת הנעלוץ, תחת המן שטעה עלמו ע"ז דכ' ובכל הנעלוץ ובכל הגהלוץ, יעלה ברוש, זה מדרכי שנקרא ראש לכל הכשמים שנאמר ואתה קח לך כשמים ראש מר דרוור ומתרגמין מרי דכי, תחת הסרפד, תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע שסרף רפידת בית ה' דכתיב רפידתו זהב, יעלה הדם, זו אסתר ה'דקת שנקרא הדם שנאמר ויהי אומן את הדסה. ויהי לה' לשם זו

א

עמלק הוא סדר של מקרה

ומדברי הרמב"ם רואים אנו סדר ההנהגה של הקב"ה עם צריותיו, שהקב"ה סידר את העולם אופן צחוק אופן, שיש סדר של סיבה ומסובב, והוא שנראה לעין האדם שכל הנהגת העולם הוא עפ"י סיבות, ושיש לתלות כל המתהווה בעולם בסדר הטבע ובהסיבות, ושעיקר תפקיד האדם הוא להשמר את עלמו מהסיבות אשר לפי דעתו יגרמו לו רע, ולקשר את עלמו עם אותן הסיבות הנראות לעיניו שמיאשים לו טוב, והאדם יכול לדבק את עלמו בסדר הזה, שאם הוא חושב שכל תלוי בהסיבות, וכל ענינו צימי חייו הוא להשתדל שהסיבות יהיו טובים, אז יהיו כל עניניו

כתב הרמב"ם (בפ"א מה' העניות הלכה ב' ג') ודבר זה מדרכי החשובה הוא שבזמן שתצוא לרה ויזעקו עלי ויריעו ידעו שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן כחצוצ עונותיהם הטו וגו' וזה הוא שיגרום להסיר הנרע מעליהם, אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו ולרה זו נקרה נקריית, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ותוסיף הנרע לרוע אחרות. הוא שחצוצ צחורה והלכתם עמי בקרי והלכתי גם אני עמכם בחמת קרי, כלומר כשאביא עליכם לרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי, ע"כ.

מתנהגים ע"י סדר הזכר של סנה ומסובב, כי כן סידר הקב"ה שאם האדם מאמין בסדר הזכר של מקרה, שהכל מתנהג ע"י הסיבות, הוא משועבד תחת הסדר הזה, וזהו מה שמפרש הרמב"ם את הפסוק, „אם תלכו עמי בקר"י, שאם האדם מאמין בסדר של מקרה אז מתקיים צו „והלכתי גם אני עמכם בחמת קר"י, שהקב"ה משעבדו תחת סדר הזכר של מקרה, והוא בהצחינה של מדה כנגד מדה, כפי אמונתו בהש"ת כן הוא הנהגת הקב"ה עמו.

אך בתוך הסדר הזכר של סיבה ומסובב, יש ביכולת האדם לראות הנקודה הפנימית, איך הקב"ה הוא סיבת כל הסיבות, ושכל המתהווה בהעולם הוא ע"י מאמר ה' המחייב את הכל, וכשהאדם מתבונן בכל מקרה שבעולם, ומבין שהכל הוא ע"י השי"ת, אז הבהגה מלמעלה היא בסדר של השגחה פרטיות, שיש עליו השגחה מיוחדת ממרום למעלה מהסדר הטבעי של סנה ומסובב, כי כפי מה שאדם מאמין בהסדר של השגחה פרטיות כן הוא בהשגחה עליו. אבל אם הוא ח"י מאמין בסדר של מקרה אז הוא תחת הבהגה של מקרה.

במד"ר (בר"ר פס"ג יב) איתא, עשו-דא הוא שבראחי בעולמי, שעשו הוא בריאה של שקר, ופירושו הוא, שבתוך סדר העולם סידר הקב"ה בריאה שכל יסודה היא שקר ואין לה שייכות כלל למציאות אמיתיות, וכל יסודה היא מקרה ודבוק הוא בסדר הזכר של מקרה, ובבריאה הזאת הוא עשו, שהוא שברא בהעולם, וזהו כל יסודו של עמלק, שכתוב אללו „אשר קרך צורך", קרך

מלשון מקרה, שכל יסודו הוא מקרה, וכמו דאיתא במדרש על מה שכתוב במגילת אסתר (ד' ז') את כל אשר קרהו, בן צנו של אשר קרך, שעמלק הוא הסדר הזכר של מקרה שסידר הקב"ה בעולמו. וסדר הזכר של מקרה אינו מציאות, והוא רק בדמיון כשאדם מסתכל על חילוניות הדבר. ולכן כתיב אלל עמלק ראשית גויס עמלק ואחריתו עדי אבד, (במדבר כד' כ'), כי עמלק אין לו אחרית, כי אין לו מציאות אמיתי, ולכן אין לו קיום. ולפי שאינו מציאות אמיתי רק דמיון של מקרה, ויסודו הוא ה„דא הוא שבראחי בעולמי", נלטינו למחוחו, וכלשון המכר"ל „מאחר שזיה עלינו למחוח את זכר עמלק, מאז הדע כאילו אין להם מציאות בעלם כלל, רק נחשבים כדבר מקרה, ולא דבר שהוא בעלם", שעמלק אין לו שום מקום בסדר העולם כלל, ואינו דבוק בהשורש והמקור, וכלשון הכתוב „כי מחה אמתה את זכר עמלק מתחת השמים", (שמות ח' יד), שכל המחייב הוא רק מתחת השמים, כי למעלה אין לו שום מציאות כלל, רק הוא בריאה של שוא מתחת השמים, בהעולם השקר והדמיון.

ויש לעמלק כוחות גדולים, וכוחו לעשות דמיון ח"י שיש לסדר הזכר של מקרה מציאות, ולכן איתא שכוחו של עמלק הוא הכח של כישוף, כמו שכתב רש"י (שמות ח' ט') צחר לנו אנשים, שידעין לבעל כשפים לפי שבני עמלק מכשפין היו, (מקורו בירושלמי סופ"ג דר"ה) והוא כמו שאמרו חז"ל שלכן נקראים כשפים שמכחישים פמליה של מעלה, (חולין ז'), שהקב"ה נתן כוחות גדולים להרע שביכולתו להתדמות כאילו הוא רשות בפני

1 ע"י ברמב"ן פ' וירא על הקרא (בראשית יח' יט') כי ידעתיו, וברבינו בחיי שם, שמבארים שהקב"ה משגיח יותר על הצדיקים שבדור. יחי' רגיל להגיד בשם המגיד מקאזניץ ז"ל על דברי הרמב"ם שאומר ששדים הם שקר, ומחז"ל משמע שיש מציאות כזה, ואמר לתרץ כי הם בריאה של שקר, ואמר שכן תירץ גם הגר"ח ז"ל. והכונה הוא כני"ל שבבריאה סידר הקב"ה סדר של בריאה של שוא, דא שוא שבראתי בעולמי, ושדים הם בריאה של שקר. (המסדר)

גרשון העניך מראדזין ז"ל כי ענין חלל מורה על נקודת הבחירה, מה שנראה כאילו יש אחיזה חלל, ובכח האדם להנהיג מעצמו, והוא כי ענין חלל מורה על אלו הכוחות של כישוף, מה שנתן השי"ת כוחות להרע שביכולתם לעשות דמיון כאילו הם רשות בפ"ע, ועל זה מורה ענין חלל, שנראה כאילו יש כאן אחיזה חלל שהניח בו הקב"ה כח להרע, ומשה רבינו האיר צבני ישראל הדעת כי אף בחלל זה הקב"ה הוא המנהיג, ולכן אמר 'אחתי הראית לדעת כי ה' הוא האלקים אין עוד מלבדו' ומבאר המדרש אין עוד אפילו בחללו של עולם, אף מה שנראה לעין האדם כחלל, כאילו הניח כוחות להרע, גם שם אין עוד מלבדו, ולכן מי שמאמין בהאין עוד מלבדו, אין הכוחות האלו שולטים עליו.

עמלק הוא הנריאה של שוא, וכל יסודו הוא מקרה, ולכן כל מגמתו הוא להשפיע שהכל הוא מקרה, וכמו שמבאר ר' לודק הכהן מאמר חז"ל (ע"י סנהדרין 5:) כל הכופר בתחב"מ אינו בתחיית המתים, שנפשות אלו מפרשים אותו בתורת פונש, שעל מה שאינו מאמין בו נענש שאין לו חלק בו, אך הוא מפרש שמה שכושר בתחיית המתים הוא מטעם כי אין לו שייכות לתחב"מ, שמטעם שכבר אבד חלקו בתחב"מ ע"י העמים אחרים, לכן הוא כופר בו. כי בדבר שאין לאדם שייכות אינו מאמין בו, ומה שכושר בו הוא לסימן שאין לו שייכות לזה. וכן בעמלק, הואיל והוא נריאה של מקרה ואין לו שייכות להסדר של השגחה פרטיית, לכן הוא מאמין בהסדר של מקרה והוא דבוק בהסדר הזה.

עצמו, ואלו הם הכוחות של עמלק, הכח של כישוף להכחיש פמליה של מעלה, כאילו אין כאן סדר הנהגה מלמעלה, ובכוחות אלו באו עמלק נגד ישראל.

וכוחות האלו של רע אינם שולטים על ישראל רק כשהם מאמינים בסדר הזה של מקרה, אבל כאשר האדם מסתכל בהפנימיות של כל דבר אז אלו בטל כל הכוחות האלו של הכשפים, וכדבר מצואר צגמ. (חולין 2:) הבהא איתתא דכות קא מהדרא למישקל עפרא מתותי כרעי דר' חנינא אמר שקולי לא מסחייעא מילתך אין עוד מלבדו כתיב, והאמר ר"י למה נקרא שמן כשפים וכו' שאני ר' חנינא דנפישא זכותי, עיי"ש, ודברי הגמרא לריכוס פירוש, שהרי ר' חנינא אמר שאין להכשפים כוחות שהרי כתיב אין עוד מלבדו, והדר קאמר הגמ. דיש להם כוחות רק דשאני ר' חנינא דנפיש זכותי, אך פירוש הדברים הוא, כי ר' חנינא שהי נפיש זכותי והי ברור אלו האמונה של אין עוד מלבדו, שכל מה שיש בהנריאה הוא רק ע"י הקב"ה בעצמו, וכל הכוחות של הכשפים הם דמיון ושוא, והי דבוק כולו בהנהגה של אין עוד מלבדו, לא היו הכשפים שולטים בו, והלשון נפיש זכותי הוא מלשון שמן זית זך שהיה לו אמונה בבהירות בלי פסולת כי מי שדבוק בסדר הזה (שלמעלה מסדר הטבע) אין להכשפים והכוחות הרע שליטה עליו, כי הם נריאה של שקר ואינם שולטים רק במי שמאמין בסדר של מקרה וסבב ומסובב.

במד"ר (דב"ר פ"ב י"ט) איתא, 'אין עוד מלבדו' אפילו בחללו של עולם, וביאר הרב"ק ר'